

NIEUWSBRIEF PADDESTOELENWERK GROEP DRENTHE

NUMMER 13

JULI 2012

Redactie: Eef Arnolds &
Bernhard de Vries

Adres redactie en secretariaat:
Bernhard de Vries
Roerdomplan 222
7905 EL Hoogeveen

INHOUD

Op de bres voor sparrenbossen	2
Belangrijke mededeling voor leden en belangstellenden	3
Oproep voor het opzetten en beheren van een website van de PWD	3
Activiteiten van de PWD en MWG in 2012	4
Excursies	4
Overige bijeenkomsten van de PWD	5
Een nieuw project van de PWD: Mycologisch waardevolle sparrenbossen – Rob Chrispijn & Eef Arnolds	6
Voortgang van het Atlasproject	9
Actie voor het behoud van beuken langs de Nienoordsingel bij Leek – Eef Arnolds & Cees Koelewijn	10
De excursies van de PWD in 2011 – Eef Arnolds, Rob Chrispijn, Roel Douwes, Cees Koelewijn, Kor Raangs, Inge Somhorst & Bernhard de Vries	11
Formulier project waardevolle sparrenbossen	22
Wat doet de paddenstoelenwerkgroep?	24
De nieuwsbrief	24

OP DE BRES VOOR SPARRENBOSSEN

Het jaar 2011 bracht, wederom, een merkwaardig paddenstoelenseizoen. Het begon veelbelovend met twee koele, natte zomermaanden die veel vakantievierders tot wanhoop dreven maar paddenstoelenliefhebbers vergenoegd in de handen deden wrijven. Er kwamen al vroeg veel Hanenkammen tevoorschijn, maar toch bleven de meeste zomersoorten achter bij de verwachtingen. Boleten bijvoorbeeld waren, en bleven, opmerkelijk schaars. Misschien hadden de mycelia door het extreem droge voorjaar een klap gekregen? Wie het weet, mag het zeggen. Paddenstoelen blijven toch een raadselachtig volkje, en dat is tevens een van hun grote charmes.

Zonnig, tamelijk droog zomerweer kwam pas in september en oktober, voor paddenstoelen de belangrijkste maanden. Vooral de wegbermen en open terreinen droogden snel uit en daarmee de paddenstoelen. De bossen presteerden redelijk, maar niet meer dan dat. Na een droog hoofdseizoen wil het naseizoen nogal eens voor een positieve verrassing zorgen. Vorig jaar niet dus. We beleefden de droogste november ooit met in Drenthe gemiddeld zo'n 5 millimeter regen en in de bossen knisperde het dorre blad onder je voeten. Bovendien trad er flinke nachtvorst op, veel eerder dan we de afgelopen jaren gewend waren. De excursieverslagen in dit nummer geven een aardige indruk van het wel en wee van de mycoflora en haar bewonderaars in het afgelopen jaar.

Verder staat dit nummer grotendeels in het teken van paddenstoelen in sparrenbossen. Deze bossen verdwijnen in hoog tempo uit het Drentse landschap terwijl sommige opstanden uitermate waardevol zijn voor paddenstoelen. We willen als paddenstoelenwerkgroep op korte termijn de meest waardevolle sparrenbossen in kaart brengen en die resultaten voorleggen aan de beheerders, in de verwachting dat we zo een deel van deze prachtige bossen veilig kunnen stellen. Voor het slagen van deze spoedinventarisatie is de inzet van onze werkgroepleden onontbeerlijk!

We hadden bij de oprichting van de PWD niet gedacht dat we nog eens trekjes van een actiegroep zouden ontwikkelen. Behalve voor sparrenbossen heeft de werkgroep zich vorig jaar ook ingezet voor het behoud van een schitterende paddenstoelenlaan bij Leek. Ook daarover meer in deze nieuwsbrief. We krijgen signalen dat men op meer plekken gezonde bomen in wegbermen wil kappen, onder meer om te besparen op kosten van onderhoud. Dit is ook iets voor al onze leden om attent op te zijn.

De meest actieve kern van onze werkgroep is minder aan veldwerk toegekomen dan gebruikelijk omdat het schrijven van de paddenstoelenatlas van Drenthe veel tijd en energie heeft gevegd, en dat nog steeds doet. Wij geven een korte indruk van de vorderingen met dit standaardwerk, vergezeld van een oproep voor medewerking aan sommige klussen in verband met de publicatie.

Uiteraard treft u ook in dit nummer een bloemlezing aan van gedenkwaardige voorvallen en vondsten tijdens de werkgroepexcursies, deze keer gecombineerd met de Mycologische Werkgroep Groningen. Het nieuwe programma biedt ongetwijfeld genoeg inspiratie om alvast naar het najaar uit te kijken.

Eef Arnolds en Bernhard de Vries

Op pagina 3 vindt u een belangrijke mededeling over de verzending van de nieuwsbrief in de toekomst. Wij verzoeken u om hieraan de nodige aandacht te besteden.

BELANGRIJKE MEDEDELING VOOR LEDEN EN BELANGSTELLENDEN NIEUWSBRIEF VOORTAAN PER E-MAIL

De nieuwsbrief van de Paddenstoelen Werkgroep Drenthe (PWD) werd tot nu toe vermenigvuldigd en verspreid met medewerking van de provincie Drenthe. Uit een oogpunt van kostenbesparing en het vermijden van onnodig papierverbruik heeft het bestuur besloten om de verspreiding van de nieuwsbrief vanaf volgend jaar zo veel mogelijk elektronisch per mail te verzorgen. Het blijft echter mogelijk om op verzoek een papieren exemplaar per post te ontvangen, eventueel naast de elektronische versie.

Tevens maken wij van de gelegenheid gebruik om het adressenbestand op te schonen.

In dit verband vragen wij alle geadresseerden van deze nieuwsbrief om aandacht te schenken aan de volgende punten:

- Indien u de nieuwsbrief voortaan wilt ontvangen, geef dan zo nodig uw **mail-adres** door aan de secretaris van de PWD. Van een groot aantal leden zijn de mailadressen ons al bekend; deze ontvangen hiervan binnenkort een bevestiging. Alleen indien u vóór 1 september a.s. geen bevestigend mailtje van de PWD heeft ontvangen, wordt u verzocht uw (correcte) mailadres door te geven aan de secretaris van de PWD, Bernhard de Vries, Roerdomplaan 222, 7905 EL Hoogeveeen, mail: elbern@planet.nl, telefoon 0528 265234. Een zo volledig mogelijke mail-lijst is niet alleen van belang voor het elektronisch verzenden van de nieuwsbrief maar ook voor berichtgeving over extra activiteiten, afgelaste excursies en andere nieuwtjes.
- Indien u (naast de elektronische versie) de nieuwsbrief op papier wilt blijven ontvangen, dient u dat expliciet te melden aan het secretariaat (adres hierboven).
- Instanties die de nieuwsbrief krijgen toegestuurd, zoals natuurbeschermingsorganisaties en waterschappen, hoeven niet te reageren. Zij krijgen ook in de toekomst automatisch een papieren exemplaar toegestuurd.

OPROEP VOOR HET OPZETTEN EN BEHEREN VAN WEBSITE PWD

Het bestuur van de PWD streeft al jaren naar het opzetten van een website waarop actuele informatie kan worden gegeven over haar activiteiten en dat ook als regionaal forum kan dienen voor het uitwisselen en bediscussiëren van bijzondere paddenstoelenvondsten. Met de publicatie van onze Atlas in het vooruitzicht is deze wens actueler dan ooit. De PWD is een van de weinige regionale natuurorganisaties zonder een dergelijke informatievoorziening.

De huidige bestuursleden hebben niet de deskundigheid en/of de tijd om een website op te zetten en te beheren. Vandaar een oproep aan vrijwilligers om **de taak als webmaster van de PWD** op zich te nemen.

Belangstellenden wordt verzocht contact op te nemen met de voorzitter van de PWD, Eef Arnolds, Holthe 21, 9411 TN Beilen, mail: eefarnolds@hetnet.nl

ACTIVITEITEN VAN DE PADDENSTOELEN WERKGROEP DRENTHE (PWD) EN DE MYCOLOGISCHE WERKGROEP GRONINGEN (MWG) IN 2012 EXCURSIES

De excursieprogramma's van de PWD en MWG zijn weer gecombineerd. De wekelijkse excursies worden beurtelings in Groningen en Drenthe gehouden.

Voor alle excursies verzamelen we **om 10 uur** op het aangegeven punt. De excursies duren meestal tot in de middag. Voor informatie kunt u bellen met de excursieleider. Voor de **opbelexcursies** is het verplicht om de dag van te voren met de excursieleider te bellen aangezien deze excursies extra gevoelig zijn voor ongunstige weersomstandigheden en mogelijk worden afgelast of verplaatst naar een ander gebied. Een uur vóór en tijdens de excursie zijn de meeste excursieleiders ook mobiel bereikbaar.

Tijdens de excursies worden terreinen geïnventariseerd. Dit seizoen ligt de nadruk op sparrenbossen. Er zal ook aandacht zijn voor instructie van beginners. Goed schoeisel en wat proviand wordt aanbevolen. De meeste excursies zijn op maandag, enkele of zondag ten behoeve van mensen die maandag moeten werken. Uit een oogpunt van milieuzorg en kostenbesparing wordt gecombineerd reizen naar de excursies aanbevolen.

Telefoonnummers en mailadressen excursieleiders:			
Eef Arnolds	0593-523645	06-15267415	eefarnolds@hetnet.nl
Rob Chrispijn	0521-381934	06-57697347	rob.chrispijn@hetnet.nl
Roel Douwes	050-5718578	06-21808029	9717hg86@hetnet.nl
Roeland Enzlin	0592-243231	----	enz@kpnplanet.nl
Cees Koelewijn	050-5010740	06-29510222	ceesjannie@hetnet.nl
Kor Raangs	---	06-21865366	korr@home.nl
Inge Somhorst	050-3143841	06-12802546	zwam.horst@inter.nl.net
Bernhard de Vries	0528-265234	06-55812374	elbern@planet.nl

Maandag 20 aug. Zevenhuizen (Gr), Nanninga's Bos, Bolmeer, De Haspel. Verzamelen bij infobord Nanninga's Bos (coörd. 216,6/570,3). Leiding Kor Raangs. **Opbelexcursie.**

Maandag 27 aug. Ravenswoud (Fr), Compagnonsbossen. Inventarisatie voor Natuurmonumenten i.s.m. IVN Roden. Verzamelen in Ravenswoud parkeerplaats aan Eerste Kruiswijk (coörd. 222,6/553,0). Leiding Cees Koelewijn.

Maandag 3 sep. Sellingen (Gr), met aandacht voor sparrenbossen. Verzamelen op parkeerplaats bij Noordmee aan de Dennenweg (coörd. 272,55/552,6). Leiding Inge Somhorst.

Zaterdag 8 sept. Rolde (Dr), sparrenbossen bij Kleuvenveen en Hoogveld. Verzamelen aan de oude weg Rolde- Gieten (coörd. 243,3/557,1). Leiding Roeland Enzlin.

Zaterdag 15 sept. Boswachterij Gees en landgoed De Klencke (Dr). Verzamelen op NS station Hoozevee om **10.30 uur**. Excursie Nederlandse Mycologische Vereniging. Leiding Eef Arnolds.

Zondag 16 sep. Lauwersmeer (Gr), onder meer naaldbossen op kalkrijk zand. Verzamelen op parkeerplaats aan de Strandweg (noordzijde) (coörd. 210,9-601,6). Leiding: Roel Douwes.

Maandag 24 sept. Echten (Dr), boswachterij Ruinen; nadruk op sparrenbossen. Verzamelpunt bij de bedrijfsgebouwen van SBB (coörd. 222,3/527,9). Leiding Bernhard de Vries.

Maandag 1 okt. Ter Apel (Gr), nadruk op sparrenbossen. Verzamelen op parkeerplaats bij het Boschhuis (coörd. 268,7/544,5). Leiding: Kor Raangs.

Maandag 8 okt. Ravenswoud (Fr), Compagnonsbossen. Inventarisatie voor Natuurmonumenten i.s.m. IVN Roden. Verzamelen in Ravenswoud parkeerplaats aan Eerste Kruiswijk (coörd. 222,6/553,0). Leiding Cees Koelewijn.

Zondag 14 okt. Baflo en Warffum (Gr), kerkhoven, lanen en bosjes op zeelei. Verzamelen op parkeerplaats van camping De Breede aan parallelweg van N363 (coörd. 231,55/600,6). Leiding: Roel Douwes.

20-28 okt. Werkweek Nederlandse Mycologische Vereniging in het Natuurvriendenhuis De Hondsrug in Noordlaren. Van daaruit zullen dagelijks terreinen in Groningen en Drenthe worden bezocht. Deelname aan deze excursies is ook voor werkgroepleden mogelijk. Info: Kor Raangs en Inge Somhorst (zie kader hierboven).

Maandag 22 okt. Gieten (Dr), boswachterij Gietenerveld, nadruk op sparrenbossen. Gecombineerde excursie met NMV werkweek Midlaren. Verzamelen op de parkeerplaats bij Gletsjerkuil (coörd. 245,0/556,4). Leiding: Eef Arnolds.

Maandag 29 okt. Kolham en Zuidbroek (Gr), Verzamelen op de parkeerplaats bij Kolham, Uiterdijken (coörd. 245,3/578,35). Leiding: Inge Somhorst.

Maandag 5 nov. Veenhuizen (Dr), Bankenbosch, nadruk op sparrenbossen. Verzamelen bij de Koepelkerk in Veenhuizen (coörd. 222,5/561,0). Leiding: Rob Chrispijn.

Maandag 12 nov. Middelstum, Bedum en Ten Boer (Gr), landgoed, kerkhoven en bosjes op zeelei. Verzamelen op parkeerplaats van Ewsum en Middelstumberbos (coörd. 238,95/596,8). Leiding: Kor Raangs. **Opbelexkursie.**

Zondag 18 nov. Boswachterij Grolloo (Dr), nadruk op sparrenbossen. Verzamelen op parkeerplaats bij Grolloërveen (coörd. 240,3/548,6). Leiding: Roeland Enzlin.

Zondag 25 nov. Sappemeer (Gr), AdriaanTripbos met sparrenaanplant. Verzamelen op parkeerplaats langs Tripscompagniesterdiep (coörd. 251,1/574,3). Leiding: Inge Somhorst. . **Opbelexkursie.**

OVERIGE BIJEENKOMSTEN

De bijeenkomsten worden gehouden in de werkruimte van Eef Arnolds, Holthe 21, Beilen. De werkgroepavonden zijn bedoeld voor het gezamenlijk bekijken en determineren van vers materiaal. Alle deelnemers kunnen twijfelachtige en bijzondere vondsten inbrengen. Alle avonden beginnen om 19.30 uur.

Maandag 10 september. Werkgroepavond, aandacht voor alle groepen

Dinsdag 9 oktober. Werkgroepavond, aandacht voor alle groepen

Dinsdag 6 november. Werkgroepavond met speciale aandacht voor gordijnzwammen.

ZATERDAG 2 FEBRUARI 2013, 10 TOT 16 UUR DRENTSE ZWAMDAG

Zoals gebruikelijk verzorgen we een gevarieerd programma van voordrachten met voldoende tijd voor informele onderlinge contacten. Vaste items zijn: Stand van zaken betreffende de atlas en mededelingen van werkgroepleden. Het gedetailleerde programma wordt kort van tevoren rond gemaild. Bijdragen vóór 15 januari melden bij Eef Arnolds. Een broodje meenemen. Voor drinken en soep wordt gezorgd.

EEN NIEUW PROJECT VAN DE PWD: MYCOLOGISCH WAARDEVOLLE FIJNSPARBOSSEN

Rob Chrispijn & Eef Arnolds

Inleiding

Er is geen provincie waar zoveel Fijnspar is aangeplant als Drenthe. Voor een meerderheid van de natuurbeheerders lijkt dat geen reden tot juichen. Integendeel, zij zien sparrenaanplanten alleen als een verzameling exoten zonder veel natuurwaarden; beter gezegd: die èchte natuurwaarden in de weg staan.

Door het onderzoek van de Paddenstoelen Werkgroep Drenthe van de afgelopen twaalf jaar hebben we geconstateerd dat bossen met Fijnspar voor paddenstoelen zeer interessant kunnen zijn door een grote soortenrijkdom, enorme aantallen vruchtlichamen en het optreden van een aantal karakteristieke soorten die elders ontbreken of veel minder voorkomen. Daarnaast hebben oude sparrenbossen een allure, unieke sfeer en schoonheid die we in Drenthe niet graag willen missen. Sommige gebieden doen inmiddels sterk denken aan natuurlijk sparrenbossen in Zuid-Zweden en hun paddenstoelenflora gaat ook steeds meer Scandinavische trekken vertonen.

Grofweg kunnen we twee typen onderscheiden die mycologisch van betekenis kunnen zijn: Jonge aanplanten van Fijnspar op voormalige akkers in het boerenland en oudere fijnsparbossen op voedselarme zandgrond in de grote boswachterijen. Beide typen worden in hun voortbestaan bedreigd en hieronder nader besproken.

Jonge sparrenbossen

In natuurterreinen en boswachterijen zijn de laatste twintig jaar geen sparrenpercelen van betekenis meer aangeplant. Daarvoor moeten we het tegenwoordig hebben van particuliere grondeigenaren in de vorm van landbouwers of de beheerders van nieuw aangelegde landgoederen. Het landgoed Heidehof tussen Rolde en Gieten is van dat laatste een goed voorbeeld. We moeten toegeven dat de rechthoekige blokken met dicht opeen staande jonge sparren uit landschappelijk oogpunt soms geen aanwinst zijn, bijvoorbeeld in een open landschap als de oostelijke veenkoloniën. Ondergroei van betekenis is er ook nauwelijks. De mycologische betekenis van tien tot dertig jaar oude percelen kan echter zeer groot zijn, afhankelijk van de bodem en de voorgeschiedenis.

De meeste jonge sparrenplantages zijn rijk aan paddenstoelen maar in percelen met een dikke, voedselrijke humuslaag zijn dat vooral gewone strooiselafbrekers als de Roodbruine schijnridderzwam (*Lepista flaccida*) en trechterzwammen, waarbij de Slanke anijstrechterzwam (*Clitocybe fragrans*) vaak opvallend talrijk is. Mycorrhizapaddenstoelen zijn hier meestal beperkt tot de Tweekleurige vaalhoed (*Hebeloma mesophaeum*) en enkele vezelkoppen. Mycorrhizapaddenstoelen zijn veel beter vertegenwoordigd in sparrenbosjes op zandige, relatief voedselarme bodems, met karakteristieke soorten als de Slijmige spijkerzwam (*Gomphidius glutinosus*), Peenkleurige melkzwam (*Lactarius deterrimus*) en allerlei gordijnzwammen. Als de bodem door landbouwkundig gebruik rijk is geworden aan kalk, kunnen daar nog zeer bijzondere soorten bij komen als de Amandelslijmkop (*Hygrophorus agathosmus*), Stippelsteelslijmkop (*H. pustulatus*) en Goudgele pronkridder (*Calocybe chrysenteron*). Meer informatie over de paddenstoelen in jonge sparrenbosjes is te vinden in twee artikelen in Coolia (Arnolds et al., 2004; Douwes et al., 2008).

Sparrenbosjes op landbouwgrond zijn aangelegd als productiebos, vaak met subsidies voor bosaanleg of in het kader van het (tijdelijk) vastleggen van CO₂ in hout. Het ligt in de rede dat ze bij een boomleeftijd van omstreeks 50-60 jaar gekapt zullen worden. Het is een open vraag of ze tegen die tijd nog grote mycologische waarden hebben, onder meer vanwege de toenemende strooiselophoping en daarmee samenhangende verzuring van de bovengrond, alsmede door de voortgaande stikstofaccumulatie vanuit de lucht. We hebben nog geen percelen lang genoeg kunnen volgen om conclusies te kunnen trekken. Het is dus zaak om de meest waardevolle jonge percelen in Drenthe in kaart te brengen en

hun ontwikkeling te volgen. Dan kunnen we eventueel pleiten voor behoud van bepaalde zeer waardevolle percelen indien ze in gevaar komen.

Oude sparrenbossen

De meeste fijnsparopstanden in Drenthe zijn 50 tot 80 jaar geleden aangeplant op vochtige heidevelden met enigszins lemige ondergrond in boswachterijen en sommige particuliere landgoederen. Ze zijn nu uit bosbouwkundig oogpunt grotendeels kaprijp. In veel beheersplannen wordt uit een oogpunt van natuurwaarden gestreefd naar het omvormen van sparrenopstanden tot gemengd bos via 'groepenkap' (cirkelvormige kapgaten) of tot inheems loofbos via kaalkap. Bovendien bevordert de ongunstige economische situatie het te gelde maken van de levende houtvoorraad. Het omvormingsbeleid geldt trouwens ook voor opstanden van andere ingevoerde boomsoorten als lariks en Douglasspar.

Het zal duidelijk zijn dat een sparrenaanplant die nooit is gedund een wirwar van sprieterige, windgevoelige sparren oplevert, zonder veel belang voor paddenstoelen. Beheer door middel van gelijkmatige dunning draagt aanvankelijk bij aan het ontstaan van voor paddenstoelen waardevolle fijnsparbossen. Helaas kunnen beheerders meestal niet stoppen en wordt ook een 70 jaar oud fijnsparbos nog verder uitgedund. Hierdoor gaat het vochtige microklimaat verloren waar sparrenbossen hun mycologische waarde aan ontlenuen. De snelheid waarmee waardevolle fijnsparbossen nu worden gekapt of omgezet in gemengd bos lijkt alleen maar groter te worden. In het aan sparrenbossen ooit zo rijke Drents Friese Wold is nog maar één fijnsparbos van enige omvang in tact (Arnolds & Chrispijn, 2011; Chrispijn & Arnolds, 2011). Beheerders zullen zeggen dat er nog heel veel (in hun ogen: te veel) fijnsparren aanwezig zijn. Dit verschil in zienswijze is afhankelijk van de blikrichting: kijk je naar de boom dan zijn er nog genoeg fijnsparren, kijk je naar het sparrenbos dan is dat in rap tempo bezig om te verdwijnen. Zo snel dat zelfs Staatsbosbeheer, een verklaard voorstander van het omvormingsbeleid, bereid is om in hun boswachterijen bepaalde mycologisch waardevolle stukken Fijnspar te sparen. Ook uit een soort historisch besef om het nageslacht te kunnen laten zien hoe in de twintigste eeuw bosbouw werd bedreven.

Dit voornemen geeft ons als PWD mogelijk de kans om een aantal voor paddenstoelen belangrijke fijnsparbossen veilig te stellen. Natuurlijk moeten we dan wel weten welke bossen waardevol zijn. Helaas zijn onze gegevens op basis van kilometerhokken te grof om daarmee de exacte ligging van goede stukken te kunnen achterhalen, en dat is noodzakelijk in het kader van bescherming. Waarnemingen van kritische soorten in het Drentse bestand kunnen wel als richtlijn dienen om veelbelovende kilometerhokken te selecteren en daarbinnen de exacte plaats van waardevolle percelen te bepalen. Daarnaast hebben velen van ons waarschijnlijk wel een beeld van waar in een bepaalde boswachterij de betere fijnsparbossen liggen.

Ook bij oudere sparrenopstanden is het van groot belang om onderscheid te maken tussen bossen met hoge en minder hoge mycologische kwaliteiten. Iedere paddenstoelenkenner met enige veldervaring weet dat die verschillen groot zijn. In het ene sparrenbos staan alleen maar algemene soorten, met een overwicht aan strooiselafbrekers als trechterzwammen en schijnridderzwammen. In een ander perceel kunnen tal van bijzondere mycorrhizapaddenstoelen van Fijnspar voorkomen. Indicatief voor waardevolle sparrenpercelen is vaak het talrijke optreden van de Zwarte truffelknotszwam (*Cordyceps ophioglossoides*) op Korrelige hertentruffel (*Elaphomyces granulatus*) of het samen voorkomen van de Fraaie gifgordijnzwam (*Cortinarius orellanoides*) en Olijfplaatgordijnzwam (*C. scaurus*). Dan kunnen ook echt bijzondere soorten worden verwacht, zoals Forse melkzwam (*Lactarius trivialis*) en Kamfergordijnzwam (*Cortinarius camphoratus*).

De mycologische betekenis hangt ook in dit geval voor een groot deel af van de voorgeschiedenis van zo'n perceel. Vooral begreppelde sparrenbossen op vochtige, voedselarme bodems met een goed ontwikkelde moslaag en verder weinig ondergroei scoren in principe hoog. Van groot belang is of het perceel een aanvangsbemesting gekregen heeft en zo ja, waarmee: kunstmest, Thomasslakkenmeel, compost of groenbemesting met lupines. De mate van dunning is van betekenis voor het microklimaat in een opstand. Paddenstoelen zijn gebaat bij een donker bos met een gesloten kroonlaag.

Standpunt van het bestuur van de PWD met betrekking tot de omvorming van sparrenbossen ouder dan 50 jaar naar gemengd bos of loofbos

- Voor het behoud van mycologische waarden in sparrenbossen is het noodzakelijk de opstanden ongemengd te laten met een min of meer gesloten kroonlaag.
- Een sparrenopstand moet een minimale oppervlakte van circa 1 ha hebben voor de ontwikkeling van een karakteristieke mycoflora.
- Voordat tot omvorming of andere forse ingrepen in oude sparrenbossen wordt overgegaan, dient eerst te worden nagegaan of het betreffende perceel bijzondere mycologische waarden (of andere natuurwaarden) herbergt.
- Daarna moet een afweging worden gemaakt tussen voor- en nadelen van omvorming, onder meer de te behalen natuurwinst na de geplande ingreep, gevolgen voor diversiteit op landschapsschaal en het risico van ongewenste ontwikkelingen zoals massale opslag van Amerikaanse vogelkers of sterke verruiging.
- Het is van groot belang dat beheerders van bosterreinen vóór aanvang van ingrijpende werkzaamheden in sparrenbossen tijdig contact opnemen met de PWD, opdat de benodigde gegevens kunnen worden verstrekt of alsnog verzameld.

Spoedoperatie: sparrenbossen op de kaart

Om, voor het te laat is, nog een aantal waardevolle sparrenbossen in Drenthe te behoeden voor verregaande aantasting van hun bijzondere biotoop, willen we als PWD het komende najaar een actie starten om zoveel mogelijk van dit soort bossen in kaart te brengen. Het zou mooi zijn als we deze klus in één paddenstoelenseizoen kunnen klaren. In het excursieprogramma voor komend najaar hebben we een aantal boswachterijen opgenomen met het doel om vooraf geselecteerde fijnsparbossen die er veelbelovend uitzien te bezoeken en te zien wat ze aan paddenstoelen te bieden hebben. Iedereen kan echter ook individueel aan deze inventarisatie meewerken en zulke inspanningen zullen voor afronding van het project ook noodzakelijk zijn. **Indien je de komende herfst de sparrenbossen in een bepaald gebied (bijvoorbeeld een (deel van een) boswachterij wilt adopteren, wordt je dringend verzocht dit vooraf aan de coördinator van dit project, Rob Chrispijn, door te geven. Dit om doublures te voorkomen.**

Voor dit project is een formulier ontworpen dat achterin deze nieuwsbrief is opgenomen. Voor gebruik in het veld kun je het zelf onder het kopieerapparaat leggen. Het is ook mogelijk om extra exemplaren aan te vragen bij de coördinator van dit project, Rob Chrispijn. Het formulier bestaat uit twee delen: (1) een algemeen deel voor gegevens over plaats, vegetatie, bodem en beheer en (2) een streeplijst voor maximaal drie bezoeken met voorgedrukt een aantal belangrijke Rode-lijstsoorten en indicatorsoorten voor waardevolle Fijnsparbossen. Het algemene deel lijkt op het eerste gezicht wellicht veeleisend, maar het invullen van veel categorieën is facultatief en bedoeld voor veldwerkers die over speciale kennis beschikken, bijvoorbeeld over mossen. Op de streeplijst kunnen de geschatte aantallen vruchtlichamen per soort per bezoekdatum worden aangegeven. Het invullen ervan spreekt verder voor zich.

Voorrang voor oude bossen

Bij dit project geven wij voorrang aan gegevens over oude sparrenopstanden omdat deze momenteel acuut worden bedreigd. Maar gegevens over waardevolle jonge opstanden zijn eveneens welkom. Het hoofddoel is het opsporen van de meest waardevolle sparrenbossen in Drenthe, doch we hopen dat het formulier ook een groot aantal malen zal worden ingevuld voor minder waardevolle percelen. Op de eerste plaats uiteraard om die uit te sluiten van de toplist die wij na afloop van het onderzoek hopen voor te leggen aan de beheerders, maar ook om een beter inzicht te krijgen in de factoren die de mycologische waarde bepalen.

Wellicht is het mogelijk om mycologisch waardevolle sparrenbossen niet alleen te herkennen aan hun paddenstoelen maar ook aan eigenschappen van bodem of/en vegetatie. Dat zou het voor beheerders een stuk gemakkelijker maken om zelf waardevolle stukken te identificeren en prioriteiten te stellen.

Een lichtend voorbeeld

Direct contact met beheerders is vaak de meest effectieve manier om bijzondere paddenstoelenbiotopen onder de aandacht te brengen. Dat werkt met sparrenbossen niet anders. Roeland Enzlin had een paar jaar terug in Boswachterij Grollo een sparrenbos ontdekt dat rijk was aan Rode-lijstsoorten. Hij heeft dat gemeld bij de plaatselijke beheereenheid van SBB en daar later een klein rapport over geschreven. Onlangs is hij met een boswachter het desbetreffende perceel wezen inspecteren. Het stond op de nominatie om er hout te gaan oogsten. In overleg met Roeland is besloten om hier de houtkap te beperken en het aan paddenstoel meest rijke deel geheel met rust te laten. Dat is een mooie uitkomst, waarvan we hopen dat die in veel meer gevallen haalbaar is.

Literatuur

- Arnolds, E., R. Douwes & I. Somhorst. 2004. Mycologische avonturen in jonge sparrenbosjes op voormalige landbouwgrond. *Coolia* 47: 56-64.
- Arnolds, E. & R. Chrispijn. 2011. Paddenstoelen in Nationaal Park 'Het Drents-Friese Wold 2008-2010. Rapport Paddenstoelen Werkgroep Drenthe.*
- R. Chrispijn & E. Arnolds. 2011. PWD rapport over paddenstoelen in het Drents-Friese Wold gereed. Nieuwsbrief Paddenstoelenwerkgroep Drenthe 12: 12-14.
- Douwes, R., K. Raangs & I. Somhorst. 2008. Drie bijzondere Gordijnzwammen in noordelijke sparrenbosjes. *Coolia* 51:18-23.

*Dit rapport kan nog besteld worden door het overmaken van 20 euro op bankrekening 674591 ten name van Stichting Paddenstoelen Werkgroep Drenthe (inclusief verzendkosten) onder vermelding van 'rapport DFW'.

VOORTGANG VAN HET ATLASPROJECT

Eef Arnolds

Voordat we gingen werken aan de Ecologische atlas van paddenstoelen in Drenthe, wisten we dat het een titanenarbeid zou worden. Het op evenwichtige wijze behandelen van de circa 2500 soorten in onze provincie is niet een tussendoortje op een zondagmiddag. Alle auteurs hebben daar een groot deel van hun vrije tijd aan opgeofferd, en met succes! Nagenoeg alle soortbeschrijvingen zijn inmiddels in concept afgerond. Die circuleren nu onder de leden van het auteurscollectief, bestaande uit Rob Chrispijn, Roeland Enzlin, Kor Raangs, Inge Somhorst, Bernhard de Vries en mijzelf, voor aanvullingen en correcties. Daarnaast richten we nu onze aandacht op het schrijven van de inleidende teksten. Inmiddels zijn we ook bezig met het selecteren van de meest interessante en mooiste foto's om het boekwerk rijkelijk te illustreren. Bovendien zijn we bezig met het aanvragen van subsidies ten einde de financiering rond te krijgen.

Het is de bedoeling om aan het einde van dit jaar de publicatie in concept gereed te hebben. Dan volgt uiteraard nog een heel traject van opmaak, correcties en druk maar we hopen toch dat het boek voor de zomer van 2013 in de winkel ligt.

Medewerking gevraagd voor de Ecologische atlas van paddenstoelen in Drenthe

In verband met het atlasproject vragen wij vrijwilligers voor:

- Hulp bij het vervaardigen van een index van Nederlandse en wetenschappelijke namen (na voltooiing van de opmaak, begin 2013)
- Beschikbaar stellen van droge ruimte voor tijdelijke opslag van de gedrukte boeken
- Hulp bij verkoop en verzending van de boeken
- Het verzorgen van de financiële administratie van de verkoop.

Belangstellenden wordt verzocht contact op te nemen met de voorzitter van de PWD, Eef Arnolds, Holthe 21, 9411 TN Beilen, mail: eefarnolds@hetnet.nl

ACTIE VOOR HET BEHOUD VAN BEUKEN LANGS DE NIENOORDSINGEL BIJ LEEK Eef Arnolds & Cees Koelewijn

Op 2 augustus van het vorig jaar werd de Paddenstoelen Werkgroep Drenthe benaderd door de heer Stomp, gemeenteambtenaar te Leek, met de vraag wat er gedaan kon worden om schade te voorkomen aan de paddenstoelenflora bij het verjongen van een beukenlaan op landgoed Nienoord te Leek. Meteen begonnen alle alarmbellen te rinkelen, want de Nienoordallee is zonder meer de fraaiste beukenlaan van de provincie Groningen. De laan oogt als een zuilengalerij in een kathedraal en de schrale, mosrijke bermen zijn fameus om hun rijkdom aan paddenstoelen. Ons lid Ab Neutel telt er al jaren een meetpunt met prachtige populaties van de Blauwvoetstekelzwam (*Sarcodon scabrosus*) en Avondroodstekelzwam, (*S. joeides*), maar ook daarbuiten groeien allerlei bijzondere soorten, zoals de Bleke melkzwam (*Lactarius pallidus*) en Vergelende russula (*Russula puellaris*).

De suggesties van de heer Stomp voor het behoud van de stekelzwammen waren om in de vernieuwde laan afgezaagde stobben dan wel grond terug te plaatsen of sporen uit te zaaien. Voor iedereen die iets van paddenstoelen weet onzinnige ideeën. De soorten waar het om gaat vormen immers mycorrhiza met levende wortels van volgroeide bomen en kunnen zich alleen handhaven bij die bomen. Het bleek al spoedig dat de heer Stomp eerder individuele mycologen had benaderd met dezelfde vragen en overal nul op het rekest had gekregen. Wij vernamen dat de werkzaamheden al op het punt stonden om te beginnen na jarenlange inspraak via een klankbordgroep waarin ook IVN Leek vertegenwoordigd was.

Uit navraag bleek dat de gemeentelijke plannen, onder de noemer 'Kwaliteitsimpuls Nienoord', de kap inhielden van **alle honderden beuken** langs de twee kilometerlange Nienoordallee tussen het centrum van Leek en het dorpje Midwolde. Volgens een rapport van bureau Oranjewoud, in opdracht van de gemeente opgesteld, zouden de huidige, circa tachtig jaar oude bomen grotendeels in deplorabele staat verkeren. Tevens werd voorzien in vervanging van de bestrating, het verleggen van berm sloten en het verbeteren van de groeiomstandigheden voor beuken, hetgeen doorgaans gelijk staat met de aanvoer van zwarte grond en vernietiging van een waardevol milieu voor mycorrhizapaddenstoelen. Voor dit hele project had de gemeente een fors subsidiebedrag in de wacht gesleept.

De PWD heeft samen met de MWG en IVN-Roden een brandbrief aan de gemeenteraad van Leek gestuurd waarin onze bezwaren tegen de plannen werden uiteengezet en alternatieven werden geschetst, in de hoop het tij nog te keren. Tevens werd door ons zelf een aanvullende paddenstoeleninventarisatie uitgevoerd, alsmede een oriënterende inspectie van het bomenbestand. Hoewel wij niet echt deskundig zijn, beoordeelden wij meer dan 80% van de bomen als vitaal. Dat werd later bevestigd door een onafhankelijke contra-expertise door een bomenexpert, uitgevoerd in opdracht van het Natuurcollege dat zich ook met de zaak was gaan bemoeien. Er was dus voor het kappen van de beuken geen enkele urgentie; de meeste bomen kunnen nog decennia lang mee.

Alle inzet, ook van andere organisaties en individuen, heeft in de regio veel publiciteit gegenereerd maar uiteindelijk niets geholpen. De verantwoordelijke wethouder heeft op 24 september feestelijk de eerste boom geveld, waarvan de burgers van Leek als herinnering een presse-papier kunnen afhalen op het gemeentehuis. In de weken daarop is de eerste fase afgerond, waarbij alle bomen langs de zuidelijke helft van de allee zijn omgezaagd. Een intrieste vertoning voor ieder die van bomen, landschap en paddenstoelen houdt. Wie er wat meer over wil lezen: Eef schreef over de bomenmoord te Leek een wat wrange column in Coolia 55(1) (2012), het tijdschrift van de Nederlandse Mycologische Vereniging.

De tweede fase moet deze herfst worden uitgevoerd: de kap van alle resterende beuken tot Midwolde, een traject met een nog grotere landschappelijke waarde want de laan voert hier niet door bos maar door een open graslandgebied. Met man en macht proberen we om de gemeente Leek van dit zinloze geweld te weerhouden, maar of het helpt? De ambtelijke plannen zijn immers klaar en de financiële belangen zijn te groot; zo'n subsidie laat je niet zomaar lopen. Ga er nog maar even genieten, voordat het wellicht te laat is!

Nienoordsingel ten zuiden van Midwolde (Foto Eef Arnolds)

DE EXCURSIES VAN DE PWD EN MWG IN 2011

Eef Arnolds, Rob Chrispijn, Roel Douwes, Cees Koelewijn, Kor Raangs, Inge Somhorst en Bernhard de Vries

Voor het eerst zijn ook verslagen van excursies van de Mycologische Werkgroep Groningen in deze nieuwsbrief opgenomen. De verslagen zijn opgesteld door de genoemde excursieleiders en soms aangevuld door andere deelnemers. Bij alle excursies wordt een lijstje gegeven met een selectie van soorten die opgenomen zijn in de Rode Lijst Paddenstoelen (Arnolds & Veerkamp, 2008). Daarnaast worden soms soorten vermeld die niet op de Rode Lijst staan maar die nationaal of regionaal zeldzaam zijn.

Categorieën van de Rode Lijst 2008		
GE = Gevoelig	KW= Kwetsbaar	BE = Bedreigd
EB = Ernstig bedreigd	VN= Verdwenen (niet gevonden sinds 1988)	
* = (Regionaal) zeldzaam, niet op Rode Lijst		

22 augustus. Landgoed Ekenstein en borg Rusthoven bij Appingedam (Gr)

Kor Raangs

Negen Groningers en een Drent deden mee aan de eerste Groningse excursie op het PWD-programma. Later bleek dat deze eerste excursie direct ook de meeste Rode-lijstsoorten van alle excursies van 2012 zou opleveren, 24 van de 139 gevonden soorten. We begonnen op Landgoed Ekenstein. In het begin leek het er niet op dat het een interessante dag zou worden, want in de buurt van de parkeerplaats en rond het campingterrein werden sporadisch alleen wat heel algemene soorten gevonden. Henk Pras, die van de aanwezigen het landgoed het beste kent, leidde ons naar een laan met eiken, waar we o.a. de Wortelende boleet (*Boletus radicans*) vonden en een wat verfromfaaide boleet, die Eef aan

de jodiumgeur direct herkende als Goudporieboleet. In de daaropvolgende lanen, door bomen omzoomde gazonnen en kleibosjes met linde, eik en Hazelaar troffen we acht van de negen russula's van de lijst aan en maar liefst 13 vezelkoppen. Op een grasveldje vlak bij de tot hotel verbouwde borg werden vijf soorten wasplaten gevonden waaronder de Wantsenwasplaat, een typische soort van kalkhoudende klei die in Drenthe geheel ontbreekt.

Ekenstein blijkt wat allure te hebben van sommige kroonjuwelen van de rivierkleigebieden, want twintig van de door ons gevonden soorten worden als min of meer kenmerkend voor het rivierengebied beschouwd. Behalve de al eerder genoemde boleten horen de Fijnschubbige gordijnzwam, de Rode kleibosmelkzwam, de Wijnpurperen russula en de Streephoedridderzwam bij de soorten die in Nederland het sterkst aan rivierklei zijn gebonden.

Na de middag werd Rusthoven bezocht. Dit borgterrein heeft onder andere een brede abelensingel met vele soorten die ook gevonden worden in met abelen beplante bermen langs Groningse wegen en kanalen op de Groningse klei. Nieuwe soorten die aan de lijst konden worden toegevoegd waren onder meer de Geraniumrussula en het Warrig hazoor. Verder nog twee soorten die niet op naam konden worden gebracht. Allereerst een middelgrote russula, waarvan er meer dan twintig stonden, met een bruinviolette hoed, gele sporée, vergelende steel en sterke geraniumgeur. En een Slanke amaniet, die helaas al in te slechte staat was en incompleet. Gezien de kleur van de hoed (te grijsbruin voor Roodbruine slanke en niet grijs genoeg voor de Grijs slanke amaniet misschien wel een bijzondere soort. Wie weet vinden we een volgende jaar verse exemplaren, want dit topterrein zal in de toekomst zeker weer ingepland staan.

Bijzondere vondsten (24 Rode-lijstsoorten), o.a.:

Goudporieboleet	BE	<i>Boletus impolitus</i>
Fijnschubbige gordijnzwam	BE	<i>Cortinarius psammocephalus</i>
Gestreepte satijnzwam	BE	<i>Entoloma subradiatum</i>
Holsteekluifzwam	KW	<i>Helvella elastica</i>
Hooilandwasplaat	KW	<i>Hygrocybe aurantioviscida</i>
Wantsenwasplaat	BE	<i>Hygrocybe obrussea</i>
Grauwe wasplaat	KW	<i>Hygrocybe unguinosa</i>
Wijnrode vezelkop	KW	<i>Inocybe adaequata</i>
Sterspoorvezelkop	KW	<i>Inocybe asterospora</i>
Sombere knobbspoorvezelkop	GE	<i>Inocybe glabrodisca</i>
Bruine pelargoniumvezelkop	KW	<i>Inocybe obscurobadia</i>
Gewone knolvezelkop	KW	<i>Inocybe praetervisa</i>
Rode kleibosmelkzwam	KW	<i>Lactarius ichoratus</i>
Gedrongen hazoor	BE	<i>Otidea cochleata</i>
Warrig hazoor	GE	<i>Otidea platyspora</i>
Oranjegeel koraaltje	KW	<i>Ramariopsis crocea</i>
Tweegeurrussula	KW	<i>Russula clariana</i>
Geraniumrussula	KW	<i>Russula pelargonica</i>
Wijnpurperen russula	EB	<i>Russula vinosopurpurea</i>
Violette russula	BE	<i>Russula violacea</i>
Witte ridderzwam	KW	<i>Tricholoma album</i>
Streephoedridderzwam	BE	<i>Tricholoma sejunctum</i>

29 augustus. Assen, Asserbosch (Dr)

Cees Koelewijn

Noem het Asserbosch, dan denk je direct aan de oude begraafplaats; dat is 'the place to be'. Niet voor altijd natuurlijk, het is een plek in het bos waar mycologen graag enige tijd verkeren, want daar is altijd wel wat te vinden. Zo ook op deze excursie tijdens de middagsessie. Vlakbij de ingang vonden we een wasplaat die omhuld was door een grote kledder slijm. Logisch dat je dan denkt aan de Slijmerige wasplaat (*Hygrocybe laeta*), maar nader onderzoek bracht aan het licht dat het een Hooilandwasplaat betrof. Uiteraard waren er de nodige russula's te vinden en de fraaie Zonnerussula (*Russula solaris*) was er één van. Verreweg de meeste aandacht ging uit naar een plek waar een mevrouw lag. Zij kreeg wel 7

mannen tegelijk 'over zich heen' die allen geïnteresseerd waren in de Zwarte grafkorst (*Placynthium nigrum*) die groeide op de grafplaat die haar scheidde van deze opdringerige lieden. Volgens een lichenoloog onder ons een vrij algemene soort in Zuid-Limburg, maar elders in Nederland behoorlijk zeldzaam. Dit Korstmos met de toepasselijke naam is omringd door een blauw prothallus en daardoor fotogeniek. Vandaar die horde mannen. Toch waren we daar vooral voor de paddenstoelen. Een opvallende soort was zonder meer de Leverkleurige leemhoed (*Agrocybe erebia*), die nog op de oude Rode Lijst voorkwam, maar daar nu van is afgevoerd. Vaste prik daar is de Dikrandtonderzwam (*Ganoderma australe*) die ik me nog herinner van een excursie daar elf jaar geleden, toen ik met paddenstoelen begon.

De ochtendsessie vond plaats in de omgeving van de kinderboerderij aan de Rode Heklaan, waar - toch ook bijzonder - twee ijsvogels over de vijver scheerden. In een deel van het bos met Grove den kreeg een Appellussula (terecht) veel aandacht van de fotografen. Die was er vanzelfsprekend niet voor een vezelkopje waarover Bernhard zich ontfermde. Later meldde hij: "Kicken joh, prachtig onder de mic!", want dat bleek de zeldzame Stekelspoorvezelkop te zijn. Veel meer kan ik niet medelen over dit deel van de excursie, omdat de gegevens merkwaardig genoeg niet meer in mijn notitieboekje staan. Die waren weliswaar opgeslagen op mijn computer, maar verloren gegaan door een crash. Misschien vind ik ze nog terug, echter ik vrees het ergste. Dit wordt een strafexercitie. Wie gaat er met mij mee?

Bijzondere soorten o.a.:

Hooilandwasplaat	KW	<i>Hygrocybe aurantioviscida</i>
Stekelspoorvezelkop	BE	<i>Inocybe calospora</i>
Zwartvoetkrulzoom	KW	<i>Paxillus atrotomentosus</i>
Appellussula	KW	<i>Russula paludosa</i>
Bittere boleet	KW	<i>Tylopilus felleus</i>

5 september. Vlagtwedde, Metbroekbos en Liefthingsbroek (Gr)

Inge Somhorst

Het Metbroekbos is een oud beuken-eikenbos op leemhoudende grond met een vrij dikke strooisellaag. Het aantal bijzondere soorten in dit bos valt gewoonlijk wat tegen en dat was deze keer ook zo. Wel was Bernhard de Vries mee waardoor veel korstzwammen op naam zijn gebracht. Bijzonderheden waren de Ruwe tandjeszwam en het Blozend harskorstje. Verder is een bijzondere slijmzwam op beukenblad gevonden: het Grijsgroen kalkkopje. Toch nog 16 nieuwe soorten voor dit bos.

Uit een aanliggend nat zeggenlandje werd de Biezenmycena (*Mycena bulbosa*) en het Schelpkaalkopje (*Psilocybe phillipsii*) opgevist. Langs het pad stond verrassend de vrij zeldzame Blozende stinkvezelkop (*Inocybe haemacta*), een soort die normaal vooral op kalkrijke klei wordt aangetroffen. In totaal werden hier 86 soorten genoteerd.

Een paar kilometer verderop ligt het Liefthingsbroek dat in de lage delen voornamelijk bestaat uit elzen- en wilgenbroek; op enkele plekken zijn nog wat plukjes veenmos. Op het hoger gelegen deel is goed ontwikkeld eiken-beukenbos met hulst op voedselrijke grond. Hier is veel dood hout aanwezig. Het was er verbazingwekkend droog, ook in de lagere delen stond geen druppel water. Wel vonden we er talrijke vruchtlichamen van de Greppelmelkzwam (*Lactarius lacunarum*) en fraaie groepen van de Kopperode gordijnzwam (*Cortinarius uliginosus*). In een overgangssituatie naar droger loofbos stond een groep vruchtlichamen van de Witte russula (*Russula delica*). Bijzonderheden lagen vooral in de korstzwammen: De Eikentandjeszwam (*Hyphodontia quercina*) is een zeldzame soort op dode eikentakken op voedselrijke zandgrond. De Geweicelkorstzwam is een opvallend oranje maar zeldzame korstzwam op loofhout in bossen op voedselrijke grond. Vermeldenswaard zijn verder de vrij zeldzame Wimpertandjeszwam (*Hyphodontia subalutacea*) op een verteerde eikentak en het Varenwasje (*Phlebiella filicina*) op afgestorven stengels van Adelaarsvaren. De Roestkleurige borstelzwam (*Hymenochaete rubiginosa*) is een vrij zeldzame soort van eikenhout, kenmerkend voor oude bossen. Een Urnkorstzwam bleek met de bestaande literatuur niet determineerbaar. De Echte vuurzwam

(*Phellinus igniarius*) is regionaal een zeldzame soort die vooral in oude wilgenstruwelen groeit en al jaren in het Lieftingsbroek aanwezig is. De topper was de vondst van een vruchtlichaam van de ernstig bedreigde Grote veenmossatijnzwam. Totaal 83 soorten waarvan 31 nieuw voor het gebied.

Bijzondere soorten:

Geweicelkorstzwam	GE	<i>Dichostereum effuscatum</i>
Sterspoorsatijnzwam	GE	<i>Entoloma conferendum</i>
Grote veenmossatijnzwam	EB	<i>Entoloma sphagnetii</i>
Blozend harskorstje	*	<i>Hyphoderma roseocremeum</i>
Ruwe tandjeszwam	*	<i>Hyphodontia granulosa</i>
Grijsgroen kalkkopje	*	<i>Physarum virescens</i>

12 september. Anloo, landgoed De Schipborg (Dr)

Eef Arnolds

De Schipborg is een monumentale boerderij ten noorden van Anloo, ontworpen door de fameuze architect Berlage. In 1997 is meer dan honderd hectare bouwland ingeplant met een gevarieerd bos, doorsneden met brede zichtlanen, waardoor een nieuw landgoed is ontstaan. Anneke Palthe had er de laatste jaren enkele bijzondere paddenstoelen vandaan gehaald. Het doel van deze excursie was om deze jonge bossen mycologisch nader te verkennen. Daar kwamen 16 belangstellenden op af. In een aangrenzend stukje berm van de Schipborgerweg werden en passant ook paddenstoelen genoteerd. En die waren er genoeg; in totaal werden 178 soorten genoteerd.

Al snel na het startschot kwam iemand met een kwalijk riekende, halve reeënoot uit het bos lopen. Op de hoeven zaten kleine, gesteelde, okergele bolletjes. Grote opwinding maakte zich van ons meester. Dit moest wel de fameuze hoefzwam (*Onygena equina*) zijn die overal in West-Europa voorkomt maar nog nooit in ons land was aangetroffen. Microscopische controle thuis wees echter uit dat de sporen veel te smal waren en hoorden bij de verwante, vrij zeldzame Vogelveerzwam (*O. corvina*) die gewoonlijk op rotte veren en braakballen van vogels groeit. Ook in de literatuur worden nergens hoeven als substraat voor die soort gemeld. Zo zie je maar weer; altijd oppassen geblazen.

Aan een groot deel van het bos was het bemeste landbouwverleden nog goed te zien. Hier domineerden afbrekers van voedselrijk strooisel en van dun hout: trechterzwammen, collybia's, mycena's, de laatste vertegenwoordigd met 15 soorten. Sommige saprotrofe paddenstoelen duiden op een basenhoudende bodem, ook een gevolg van landbouwkundig gebruik, bijvoorbeeld de Grondhertenzwam (*Pluteus cinereofuscus*), Hoornsteeltaailing (*Marasmius cohaerens*) en Stinkparasolzwam (*Lepiota cristata*). Mycorrhizapaddenstoelen waren hier zeer schaars. De bermen van de brede paden waren schraler en daar was die groep talrijker, vooral vezelkoppen. Onder de elf soorten zaten voor Drenthe bijzondere soorten als Blozende dennenzezelkop (*Inocybe whitei*), Stinkvezelkop (*I. grammata*), Paarssteelspleetvezelkop (*I. pusio*) en Kleinsporige vezelkop (*I. glabripes*). Ook de vele Schotelkluiwammen (*Helvella macropus*) en de minder talrijke Holsteelkluiwam, volgens recente inzichten eveneens mycorrhizavormers, trokken hier de aandacht. In een stukje mosrijke open berm groeiden twee miezepieters: de zeldzame Dwergleemhoed en de Witte stinkmycena, die voor zo'n klein paddenstoeltje een verbazend sterke nitreuze stank verspreidt.

De bermen van de Schipborgerweg verrasten ons aan het slot van de wandeling nog met fraaie groepen van de zeldzame Geelbruine satijnzwam (*Entoloma lividoalbum*) en de Kleine trompetzwam.

Bijzondere vondsten (9 Rode-lijstsoorten):

Dwergleemhoed	KW	<i>Agrocybe pusiola</i>
Hanenkam	GE	<i>Cantharellus cibarius</i>
Gele knotszwam	GE	<i>Clavulinopsis helveola</i>
Holsteelkluiwam	KW	<i>Helvella elastica</i>
Witte stinkmycena	KW	<i>Hemimycena delectabilis</i>
Kleine bloedsteelmycena	GE	<i>Mycena sanguinolenta</i>
Goudvinkzwam	KW	<i>Pholiota astragalina</i>

Kleine trompetzwam
Bonte berkenrussula

KW
KW

Pseudocraterellus undulatus
Russula versicolor

18 september. Marum (Gr), Jilt Dijkshede

Roel Douwes

De op de grens met Friesland gelegen Jilt Dijkshede is een van de weinig heideterreinen van enige omvang in provincie Groningen. Recent is het gebied vergroot door afplaggen van landbouwgrond tot op de lemige ondergrond. Naast het oude heidegebied ligt ook nog een restant verdroogd hoogveen, gedomineerd door pijpenstrootje. We scoorden 65 soorten, waaronder een aantal leuke vondsten. Op de geplagde bodem vonden we o.a. het Somber trechtertje (*Omphalina obscurata*), de Veenvlamhoed en de Heideknotszwam. Bij een groepje losse berken groeide de weinig bekende, vermoedelijk zeer zeldzame Vissige okerrussula (*Russula cicatricata*).

In de middag bezochten we een aangrenzend jong bos bij Trimunt met enkele oudere houtsingels (km blok 210-573). Dit leverde 81 soorten op zonder opvallende bijzonderheden.

Bijzondere vondsten o.a.:

Heideknotszwam	KW	<i>Clavaria argillacea</i>
Veenvlamhoed	KW	<i>Gymnopilus fulgens</i>
Okergrijze fraaisteelgordijnzwam	BE	<i>Cortinarius decoloratus</i>
Pagemantel	BE	<i>Cortinarius semisanguineus</i>

26 september. Blauwe Meer bij Hoogersmilde (Dr)

Rob Chrispijn

Op een stralende najaarsdag is het leuk paddenstoelen zoeken. Vooral als die er, ondanks weinig regen in de week ervoor, toch staan. Met een groep van twintig deelnemers hebben we ons met de klok mee langzaam rond dit voormalige zandwinningsgat verplaatst. Ondertussen genieten van het rijke aanbod aan zwammen. Zoals de prachtige Oranje berkenboleet (*Leccinum versipelle*) die op verschillende plekken op de route was te bewonderen en natuurlijk uitgebreid gefotografeerd moest worden. Dus opschieten deden we niet echt, maar wie heeft er haast onder dit soort omstandigheden. Daarbij was het atlaswerk qua gegevens toch afgesloten. Natuurlijk vonden we ook nog enkele bijzonderheden, zoals de Geurloze bosbrandvlamhoed (*Gymnopilus decipiens*) op een bemost, lemig kantje, waar weliswaar wat gerommeld was, maar waar we geen brandsporen vonden. Vermeldenswaard zijn ook vondsten van het Veenmosvuurzwammetje (*Hygrocybe coccineacrenata*) in een stukje met veenmos langs de oever van het Blauwe Meer en van het Ruitsporig kaalkopje (*Psilocybe phyllogena*) op half begraven houtstrooisel.

Bij een Grove den groeide een vrij kleine Russula met violetbruine hoed, strogele lamellen en een roze aangelopen steel, die met ijzersulfaat diepgroen kleurde. Aan de steelbasis was een zwakke geur van schaaldieren waarneembaar; het moest dus een vertegenwoordiger uit de lastige groep van vissige russula's zijn. Niet gehinderd door al te veel kennis determineerde de excursieleider hem als *Russula favrei*. Bijna goed. Dat wil zeggen: helemaal fout, maar wel vlak bij de soort die wél helemaal aan alle (microscopische) eigenschappen voldeed. Russuladeskundige Jaap Wisman determineerde deze collectie als Vissige knotsvoetrussula (*Russula clavipes*), een (mogelijk zeer) zeldzame soort die recent al een keer eerder voor ons land is opgegeven.

Deze dag zijn 138 soorten genoteerd, maar daar moeten de korstjes van Bernard nog bij opgeteld worden.

Bijzondere vondsten o.a.:

Porfieramanië	KW	<i>Amanita porphyria</i>
Geurloze bosbrandvlamhoed	GE	<i>Gymnopilus decipiens</i>
Veenmosvuurzwammetje	KW	<i>Hygrocybe coccineacrenata</i>
Bleeksteelvezelkop	GE	<i>Inocybe albovelutipes</i>
Roodgrijze melkzwam	KW	<i>Lactarius vietus</i>
Oranje berkenboleet	KW	<i>Leccinum versipelle</i>
Beukenfranjehoed	KW	<i>Psathyrella fusca</i>
Vissige knotsvoetrussula	*	<i>Russula clavipes</i>

3 oktober. Eenrum (Gr)

Inge Somhorst

Het is niet gebruikelijk om excursies te houden binnen de bebouwde kom, maar in Groningen kun je je laten verrassen. Vandaag verwachten we paddenstoelen die we in Drenthe niet of nauwelijks tegenkomen. Het kerkhof van Eenrum ziet er veel belovend uit maar de paddenstoelen vielen wat tegen. Wel vonden we onder de lindes de Wortelende gordijnzwam (*Cortinarius rigens*), een gebruikelijke verschijning op kerkhoven op de klei, en de Tweekleurige vezelkop. Ook stond er een krulzoom die nog geen naam gekregen heeft. Op de Groninger klei worden vaker krulzomen gevonden die met de gangbare literatuur niet te determineren zijn. In de loofhoutsingel rond het kerkhof stond een prachtige groep Karbolchampignons (*Agaricus xanthoderma*).

De Notaristuin leverde de eerste vondst van de Witwollige dennezwam (*Skeletocutis amorphia*) in het Groningse kleidistrict op, een 'Drentse' soort in dit door mensenhanden aangelegde park. Met veel gejuich werd een prachtige collectie Varenmycena op Mannetjesvaren ontvangen en er werd een taailing gefotografeerd en verzameld die vooralsnog naamloos is gebleven. Zo leverde het dorp Eenrum in totaal 60 soorten op.

's Middags togen we naar het Oosterbos, een recreatiebosje ten noorden van Eenrum waar het goed struinen is. Er stonden onder andere vijf soorten hertenzwammen en we vonden twee prachtige vruchtlichamen van het Bruinkorrelig vloksteeltje, een voor alle excursiegangers onbekende soort, kenmerkend voor zware klei. Op een essentak werd het Essenspleetkooltje gevonden, een betrekkelijke nieuwkomer in het land. Aan de rand van het bos werd onder een wilg een mooie groep van de Bleke wilgengordijnzwam (*Cortinarius urbicus*) aangetroffen. Het totaal kwam hier op 77 soorten.

Bijzondere vondsten o.a.:

Bruinkorrelig vloksteeltje	*	<i>Flammulaster granulatus</i>
Essenspleetkooltje	*	<i>Hysteroglyphium fraxini</i>
Tweekleurige vezelkop	*	<i>Inocybe phaeodisca</i>
Varenmycena	EB	<i>Mycena pterigena</i>
Pronkhertezwam	*	<i>Pluteus umbrosus</i>

10 oktober. Rolde, Kampsheide en Boerbosch

Bernhard de Vries

Het was een gezellige club die naar Rolde kwam; ongeveer tien personen. Roeland die een 'thuiswedstrijd' speelde kwam wat later. De Kampsheide, eigendom van Het Drentse Landschap, is landschappelijk prachtig; een parkachtige omgeving met heide en jeneverbessen en met diverse grafheuvels van grote historische waarde. Hier en daar wat oude dennen en eiken zorgden voor de door ons verwachte mycorrhiza soorten. Soms grapt een van de schrijvers van de dag wel eens: 'Graag alle namen opgeven in alfabetische volgorde', maar in zo'n gevarieerd terrein is dat na de eerste paar vondsten natuurlijk onmogelijk.

Ik was zelf speciaal geïnteresseerd in de aanwezige jeneverbesstruwelen om een vergelijking te kunnen maken met vijf vroegere bezoeken aan Kampsheide uit de jaren 1965 tot 1978. Een jeneverbesstruweel lijkt van buiten tamelijk saai maar als je de noordkantjes opzoekt en de opengevallen oude exemplaren dan vindt je fraaie mosvegetaties met diverse mosklokjes en satijnzwammen. Op afgetakelde jeneverbessen zit een keur aan korstjes. Twintig van de gevonden soorten waren hier al eerder waargenomen. Opvallend in dit lijstje was het zeldzame Veelseptig korstje dat we op 16 oktober 1978 hadden gevonden en nu na zoveel jaren weer. Dertien soorten waren nieuw voor dit struweel. Opvallend zijn daarbij enige notoire stikstof-indicatoren (althans op naaldhout): Donzige mycena (*Mycena amicta*), Berijpte schorszwam (*Peniophora lycii*) en Witte tandzwam (*Schizopora paradoxa*). De eerste is landelijk sterk toegenomen maar was omstreeks 1970 in slechts één van de 42 Nederlandse struwelen aanwezig. De tweede zit normaal op loofhout maar deed een overstap van een naburige Kamperfoelie naar een Jeneverbes. Van de derde weet iedereen

tegenwoordig dat die wel eens op naaldhout zit als de atmosfeer voldoende agrarisch bezwangerd is. De lijst met verrassingen vermeldt ook Zwavelgeel schijfzwammetje (*Bisporella sulfurina*) dat gewoonlijk op loofhout zit op niet te arme bodems; nu op Jeneverbes. Twee soorten, Witgrauw harskorstje en de Blauwgrijze waaszwam waren nog niet eerder in Drenthe gevonden en ook elders niet op Jeneverbes. Het totaal van Kampsheide kwam op 108 soorten.

Het Boerbosch aan de westkant van Rolde bestaat uit productiebos met in het midden een heideveld met jeneverbessen. Voor de meesten van ons was dit een onbekend terrein. Ook het jeneverbosgebied was in vroegere jaren niet onderzocht. Roeland had hier al menige soort gevonden welk feit ons hier naartoe had gelokt. Deze middagwandeling bracht ook de nodige verrassingen. Een inderhaast meegenomen vezelkop bij de parkeerplaats bleek de zeldzame Verborgene vezelkop te zijn; een onooglijk knolletje aan de padkant in een gemengd bos een Olieboltruffel en op een tak van Jeneverbes zat een Bruin rouwkorstje, volgens de digitale verspreidingsatlas een grote zeldzaamheid. Het soortentotaal kwam in de middag op 130.

Bijzondere vondsten:

Jeneverbeskorstzwam	BE	<i>Amylostereum laevigatum</i>
Pagemantel	KW	<i>Cortinarius semisanguineus</i>
Witgrauw harskorstje	*	<i>Hyphoderma definitum</i>
Olieboltruffel	EB	<i>Hydnotrya michelis</i>
Veelseptig korstje	*	<i>Hyphodontiella multiseptata</i>
Verborgene vezelkop	GE	<i>Inocybe cryptocystis</i>
Adonismycena	KW	<i>Mycena adonis</i>
Bruin rouwkorstje	*	<i>Tomentella badia</i>
Blauwgrijze waaszwam	*	<i>Tulasnella subglobispora</i>

16 oktober. Omgeving Ter Apel

Roel Douwes

We begonnen onze excursie 's ochtends in het bosgebied rond het klooster van Ter Apel. Deze hultstrijke eikenbossen met een dik strooiselpakket op de bodem leverden niet veel bijzonderheden op, wel fotogenieke momenten met Rechte koraalzwammen (*Ramaria stricta*) en Langsteelranjehoeden (*Psathyrella conopilus*) in grote hoeveelheden. Een mooie vondst op bladstrooisel was hier de Purpersnedemycena. Op het gazon rond het klooster stond een reusachtige kastanje die bezet was met een grote toef van de niet alledaagse Echte honingzwam (*Armillaria mellea*). In totaal zijn hier 57 soorten genoteerd.

Hierna richtten we ons op de bermen van het Ruiten Aa kanaal. Deze bermen zijn begroeid met eiken en berken en er liggen mooie schralere stukken langs de oevers. Van verschillende locaties zijn vondsten van stekelzwammen bekend en er wordt al jaren een meetpunt met deze soorten opgenomen. In het westelijke traject (km-hok 269-543) troffen we dit keer geen stekelzwammen aan maar onder de 29 soorten wel Kostgangerboleet (*Boletus parasiticus*) en karakteristieke bermsoorten als Zwavelmelkzwam (*Lactarius chrysorrhoeus*) en Narcisridderzwam (*Tricholoma sulphureum*). Een toef grote, oranjebruine bundelzwammen op een levende berk werd in het veld genoteerd als Goudvliesbundelzwam (*Pholiota aurivella*) die meestal hoog in dikke, oude beuken groeit. Vanwege het afwijkende substraat werd door Eef Arnolds toch maar een exemplaar meegenomen. Het bleek na microscopische inspectie een nauw verwante soort te zijn die hoofdzakelijk verschilt door de aanmerkelijk kleinere sporen en het andere substraat, met de toepasselijke Nederlandse naam Dubbelgangerbundelzwam; een grote zeldzaamheid!

Meer oostelijk langs het kanaal (km-hok 270-543) waren de bermen lokaal nog schraler en deden we een aantal leuke vondsten, zoals de Schotelrussula (*Russula velenovskii*), Hanenkam en Gewoon varkensoor. Een mooie uitsmijter was hier een onooglijk exemplaar van de Indigoboleet, bij uitstek een soort van zeer schrale milieus en in ons land door stikstofvervuiling sterk achteruit gegaan. Het totaal kwam op 48 soorten.

Tot slot bezochten we nog een aantal percelen gemengd bos, waaronder ook jonge aanplant op voormalige landbouwgrond. Hier scharrelden we nog 45 soorten bij elkaar zonder noemenswaardigheden.

Bijzondere vondsten o.a.:

Hanenkam	GE	<i>Cantharellus cibarius</i>
Indigoboleet	BE	<i>Gyroporus cyanescens</i>
Purpersnedemycena	KW	<i>Mycena pelianthina</i>
Gewoon varkensoor	KW	<i>Otidea onotica</i>
Dubbelgangerbundelzwam	GE	<i>Pholiota limonella</i>

24 oktober. Oosterbos en Meerdijk bij Emmen

Eef Arnolds

Het Oosterbos ten oosten van Emmen is eigenlijk een raar gebied. Een langgerekte strook onvergraven of gedeeltelijk afgegraven hoogveen dat nu vele meters boven de geheel verturfde, in cultuur gebrachte omgeving uitsteekt. Het terrein wordt doorsneden met onverharde wegen die op de vaste zandondergrond zijn aangelegd zodat je van daar af vaak tegen hoge, bruine veenwallen opkijkt. Het is verbazend dat er binnen het terrein ook nog natte, met veenmossen begroeide plekken te vinden zijn, al worden die met veel kunst- en vliegwerk in stand gehouden. Grote, desolate kapvlaktes duiden er op dat men de oppervlakte open veen wil vergroten.

Het grootste deel van het Oosterbos, de naam zegt het al, is bebost; deels met spontaan berkenbos, deels met aangeplante Fijnspar. De oude sparrenplantages op het uitgedroogde veen waren opvallend arm aan paddenstoelen. Als er al wat stond, waren dat vooral gewone soorten die op veel stikstof wijzen, vrij komend uit het verderende veen, zoals acht soorten trechterzwammen, de Schubbe boschampignon (*Agaricus silvaticus*) en de Sombere knolparasolzwam (*Macrolepiota olivieri*). Mycorrhizapaddenstoelen waren hier uitermate schaars. Opvallend in positieve zin waren mooie groepjes Goudvinkzwammen op oude stronken. De meest opmerkelijke vondst was die van de Groenwordende koraalzwam in een jong, zandig sparrenperceel aan de westrand van het Oosterbos. In totaal werden toch nog 74 soorten bijeen geschaapt.

Na de middag verkasten we naar het parkachtige terrein van crematorium annex begraafplaats Meerdijk aan de oostrand van Emmen. Een afwisselend gebied met een stuk oud eikenbos, lanen en grasvelden in verschillende staat van schraalheid. Hier werden 88 soorten genoteerd. Verrassend was de vondst van forse exemplaren van de Violetvlekkende moerasmelkzwam, gemakkelijk herkenbaar aan de lichte hoed en aan de lucht violet verkleurende melk. We kennen deze zeldzame melkzwam in Drenthe goed uit enkele natte struwelen van Geoorde en Grauwe wilg waarmee hij mycorrhiza vormt. Hier stond hij onder een paar forse Boswilgen op tamelijk droog, humeus zand.

Achterin het terrein was zelfs een stukje natuurontwikkeling in de vorm van een recent gegraven vijver met oevers van geel zand waar spontaan jong bos was opgeslagen. Karakteristieke soorten voor dergelijke terreinen waren onder meer de Bruine ringboleet bij jonge dennen, Holsteelboleet bij jonge lariks en de veel zeldzamere Donkere kokosmelkzwam bij berkenopslag. Daar vlakbij bereikte de excursie laat in de middag zijn climax: een prachtige groep van de Goudhoed, een van de indrukwekkendste plaatjeszwammen van ons land. Ze waren er in alle stadia te bewonderen; bolle vruchtlichamen waarbij een korrelig vlies de plaatjes nog bedekt en volgroeide exemplaren met uitgespreide hoeden ter grootte van een soepbord waarbij het vlies was overgegaan in een schitterend afhangend plooirokje. Alles in helder goudgeel uitgevoerd. Het milieu ter plekke was overigens niets bijzonders: een rommelig overhoekje met ruderaal ondergroei waar in het bos oude boompalen waren neergegoot. Maar van dat soort plekjes moet de Goudhoed het juist hebben. Meerdijk is de zesde vindplaats van deze soort in Drenthe.

Bijzondere vondsten (8 Rode-lijstsoorten):

Holsteelboleet	KW	<i>Boletinus cavipes</i>
Kleine korrelinktzwam	KW	<i>Coprinus stercoreus</i>
Violetvlekkende moerasmelkzwam	KW	<i>Lactarius aspidius</i>
Donkere kokosmelkzwam	KW	<i>Lactarius mammosus</i>
Levertraanzwam	KW	<i>Macrocystidia cucumis</i>
Goudhoed	*	<i>Phaeolepiota aurea</i>
Goudvinkzwam	KW	<i>Pholiota astragalina</i>

Groenwordende koraalzwam
Bruine ringboleet

BE
GE

Ramaria abietina
Suillus luteus

31 oktober. Stadskanaal, Vledderbos, Tichelberg, Veenhuizerstukken (Gr)

Kor Raangs

Omdat er volgens Henk Pras niet veel paddenstoelen te vinden waren in het Vledderbos dat vandaag op het programma stond, hebben we op 27 oktobereen voorexkursie gehouden om alternatieve terreinen te zoeken. Zo kwamen de Tichelberg en Veenhuizerstukken op het programma. We hadden de oorspronkelijke verzamelplaats wel gehandhaafd, want we schatten in dat sommige deelnemers de uitgestorven gewaande Spatelzwam wel wilden zien, die vorig jaar opeens massaal opdook in het Vledderbos. In totaal kwamen 18 deelnemers opdagen. Op een deels afgeplagde plek met berken, wilgen en wolfsklauwen rond een plas bleken meer soorten te staan dan verwacht, onder andere de Bonte berkenrussula. Daarna gingen we naar het deel van het Vledderbos met Lariks, zeg maar de Spatelzammen plek. De Spatelzwam bleek er inderdaad te staan, maar de meeste exemplaren waren nogal verdroogd en onooglijk. Wel veel aandacht kregen de fotogenieke exemplaren van de Goudhoed (*Phaeolepiota aurea*) gehad, die in het gras naast een loofbos werden aangetroffen. In totaal leverde het Vledderbos 66 soorten op.

De Tichelberg is een stuwwal met keileem, gevormd in de voorlaatste ijstijd. Voor een deel is de leembult zo ver afgegraven (afgeticheld) dat er gaten ontstonden, die later werden dichtgegooid. We bezochten vooral het deel, waar Staatsbosbeheer de egalisering weer ongedaan heeft gemaakt, zodat de tichelgaten weer zichtbaar werden en ook weer keileem aan de oppervlakte kwam te liggen. In dit natte deel met heide, enkele jonge dennen, wat wilgen en veel jonge berken werden leuke soorten gevonden als de Bruinschubbige gordijnzwam, de Roodgrijze melkzwam en de Donkere kokosmelkzwam. De Tichelberg was goed voor 82 soorten.

Met een uitgedunde groep werd naar de Veenhuizerstukken gereden, waar allereerst een broeiende grasbult de aandacht trok met veel inktzammen, waaronder een tiental Wortelende inktzammen (*Coprinus cinereus*). Op een hoger gelegen deel met eiken werd een groepje Zwarte truffelknotszammen (*Cordyceps ophioglossoides*) aangetroffen en daardoor kon ook de hertentruffel, waarop de Truffelknotszwam parasiteert, worden gevonden en (thuis) gedetermineerd als Stekelige hertentruffel. In een wilgenstruweel werden als bijzonderheden nog de Tweesporige satijnzwam en Violetvlekkende moerasmelkzwam gevonden. totaal 61 soorten.

Bijzondere vondsten (totaal 15 Rode-lijstsoorten), o.a.:

Bruinschubbige gordijnzwam	BE	<i>Cortinarius pholideus</i>
Pagemantel	KW	<i>Cortinarius semisanguineus</i>
Stekelige hertentruffel	KW	<i>Elaphomyces muricatus</i>
Tweesporige satijnzwam	KW	<i>Entoloma bisporigerum</i>
Sterspoorsatijnzwam	GE	<i>Entoloma conferendum</i>
Violetvlekkende moerasmelkzwam	KW	<i>Lactarius aspideus</i>
Donkere kokosmelkzwam	KW	<i>Lactarius mammosus</i>
Roodgrijze melkzwam	KW	<i>Lactarius vietus</i>
Oranje berkenboleet	KW	<i>Leccinum versipelle</i>
Voddenbekerzwam	BE	<i>Peziza ampliata</i>
Bonte berkenrussula	KW	<i>Russula versicolor</i>
Spatelzwam	VN	<i>Spathularia flavida</i>

6 november. Boswachterij Hooghalen, Zwigelerveld (Dr)

Rob Chrispijn

Misschien was het de relatief lange wandeling naar het excursiegebied, of anders de wetenschap dat hetzelfde terrein een week eerder bezocht was bij een excursie in het kader van het Meetnet, maar het eerste uur was er sprake van een zekere matheid onder de tien deelnemers. Behalve bij drie nieuwelingen, een Chinese man en vrouw die enthousiast elke paddenstoel aandroegen die ze vonden en zodra er een naam aan gegeven was met hun

mobiel fotografeerden. Hun kind van twee op de rug van de man zag alle taferelen onverstaanbaar aan.

Het Zwiggelerveld is een paar jaar geleden ontdekt als interessant paddenstoelengebied en bestaat uit open, weinig vergrast dennenbos, afgewisseld door kleine stukjes hei. We vonden er dennensymbionten als Korrelige hertentruffel (*Elaphomyces granulatus*) en Duivelsbroodrussula (*Russula drimeia*), maar ook een weinig algemene hout bewonende soort als de Geelvoetfranjehoed. In een aangrenzend jong dennenbosje groeiden onder meer Pagemantel en Dennenslijmkop. Tenslotte bezochten we ook nog een deel van de aangrenzende hei, met Heideknotszwam en, langs de rand, Brede aardtong (*Geoglossum cookeanum*). In totaal werden deze dag 86 soorten genoteerd, waaronder tien Rode-lijstsoorten.

Bijzondere vondsten (10 Rode-lijstsoorten), o.a.:

Heideknotszwam	KW	<i>Clavaria argillacea</i>
Pagemantel	KW	<i>Cortinarius semisanguineus</i>
Brede aardtong	KW	<i>Geoglossum cookeanum</i>
Sterspoorsatijnzwam	GE	<i>Entoloma conferendum</i>
Dennenslijmkop	KW	<i>Hygrophorus hypothejus</i>
Geelvoetfranjehoed	KW	<i>Psathyrella cotonea</i>
Witrandfranjehoed	GE	<i>Psathyrella niveobadia</i>
Bruine ringboleet	GE	<i>Suillus luteus</i>

14 november. Beijummerbos en Edonbos bij Groningen (Gr)

Kor Raangs

Voor deze opbelexcursie kwamen vooraf wel afmeldingen, maar geen aanmeldingen. Daarom is de excursie afgelast, een zeldzaam fenomeen voor onze werkgroepen. Na drie dagen met nachtvorst was de kans op een soortenrijke excursie ook niet groot.

21 november. De Palms en Mepperdennen bij Meppen (Dr)

Bernhard de Vries

Het was koud! Toch, ondanks de nachtvorst, waren we met zes personen. De heide, de mossen, de jeneverbessen, de schapenkeutels en de paddenstoelen waren eerst nog wit berijpt. Zolang deze toestand duurde leek het herkennen van fungi meer op een quiz. Doorgaans kan men in jeneverbesstruwelen nog paddenstoelen vinden tot in december. In zo'n struweel vindt men namelijk plekjes die pas vochtig worden na veel regen en pas vochtig blijven als de zon in winterstand staat. Ook onder sparren vindt men dicht bij de stam zulke plekjes.

Gaandeweg werd het beter, zagen we weer wat kleur en roken we de geur en met de temperatuur steeg ook de stemming. Als dan ook nog een handvol mosklokjes acte de presence geeft en een dito aantal trechterzwammen dan blijkt een winterexcursie niet vergeefs. Het grote aantal bezoeken (9) omstreeks 1970 in het kader van mycologisch onderzoek van jeneverbesstruwelen kon niet voorkomen dat we op Jeneverbes nog iets nieuws vonden, maar liefst zeven van de achttien soorten. Daarbij waren drie tandjeszwammen waarvan er één juist vroeger algemeen was en nu zeldzaam: de Naaldhouttandjeszwam (*Hyphodontia breviseta*). Een andere verrassing was Geelbruin schorskorstje (*Luellia recondita*) die vroeger vooral de Sallandse stuwwallen aandeed maar tegenwoordig wat vaker in Drenthe opduikt. De Jeneverbeskorstzwam was algemener dan vroeger dankzij de toegenomen leeftijd van de Jeneverbessen. Het resultaat van de morgen in De Palms bedroeg 75 soorten.

In de middag zochten we nog een naburig naaldbos in de Mepper Dennen af. Bovenop een naaldhoutstronk vonden we Goudgelezwameter (*Hypomyces chrysospermus*) parasiterend op de Harige vliëszwam (*Ampinema byssoides*). Op een andere stronk zat Goudvinkzwam. Het totaal kwam in de middag op 43 soorten.

Bijzondere vondsten:

Jeneverbeskorstzwam	BE	<i>Amylostereum laevigatum</i>
Hanenkam	GE	<i>Cantharellus cibarius</i>
Geelbruin schorskorstje	*	<i>Luellia recondita</i>

Veenmycena
Goudvinkzwam

KW
KW

Mycena megaspora
Pholiota astragalina

27 november. Lauwersmeer, Marnewaard (Gr)

Inge Somhorst

Het weerbericht beloofde storm en regen. Maar doorgewinterde mycologen weten: HET VALT *bijna* ALTIJD MEE! Ondanks een oproep dat de excursie wel door ging, stond de auto met de excursieleiding eenzaam op de dijk. Helemaal alleen? Nee toch niet, een dapper autootje zwoegde richting dijk en er stapten twee Chinezen uit...

We trotseerden de wind op de dijk. Het aantal paddenstoelen hier viel een beetje tegen. Op enkele plaatsen stonden groepen van Gewoon sneeuwzwammetje en een enkele Zwartwordende wasplaat (*Hygrocybe conica*). Op twee plaatsen vonden we het Kleibreeksteeltje (*Conocybe mairei*), een zeldzame soort, typisch voor de Groninger dijken, en het Tuinbreeksteeltje (*C. magnicapitata*). Toen het op de dijk te gortig werd, doken we het belerende loofbos in. Daar stonden, gebruikelijk voor eind november, voornamelijk houtafbrekers. Toch vonden we nog de Bleekgele vezelkop, een zeldzame vezelkop van kalkrijke zandgronden die al eerder in de Lauwersmeer is gevonden. Op het eind werden we verblijd door een prachtig groepje Adonismycena en jawel, met de zon! Thuis bleek in dit bos nog de Smalhalsurnkorstzwam te zijn gevonden, nieuw voor Groningen.

De Chinezen togen huiswaarts en met ons drieën reden we over de dijk langs het militair oefenterrein richting Lauwersoog. Hier wisselen droge en natte struwelen elkaar af. Overall zagen we de Duindoornvuurzwam (*Phellinus hippophaecola*), een karakteristieke soort voor de zeeduin, maar de verrassing kwam in de vorm van enkele mooie wilgenstruwelen. Nu niet zo soortenrijk maar wel een plek om nog eens te bezoeken. Er stonden groepen van de Gegordelde gordijnzwam (*Cortinarius trivialis*) en de Geringde ridderzwam, beide soorten van kalkhoudend zand. Vrij algemeen in de Lauwersmeer maar in het kalkarme Drenthe zeldzaamheden. Achter de microscoop bleek hier ook de zeer zeldzame Kalktandjeszwam te zijn verzameld. We liepen terug over een grote grasvlakte waar rupsvoertuigen oefenen. Naast gras bleek er ook Kruiwilg en berk te groeien en konden we nog enkele mycorrhizasorten noteren. De excursie leverde in totaal 102 soorten op.

Bijzondere vondsten:		
Kleibreeksteeltje	*	<i>Conocybe mairei</i>
Gewoon sneeuwzwammetje	GE	<i>Hygrocybe virginea</i> var. <i>virginea</i>
Kalktandjeszwam	*	<i>Hyphodermella corrugata</i>
Bleekgele vezelkop	KW	<i>Inocybe ochroalba</i>
Adonismycena	KW	<i>Mycena adonis</i>
Smalhalsurnkorstzwam	*	<i>Sistotrema sernanderi</i>
Geringde ridderzwam	KW	<i>Tricholoma cingulatum</i>
Kalktandjeszwam	*	<i>Hyphodermella corrugata</i>

Olieboltruffel (*Hydnotrya tulasnei*),
PWD excursie Boerbosch bij Rolde,
10 oktober 2011.
Foto Bernhard de Vries

PADDENSTOELEN WERKGROEP DRENTHE

Project mycologisch waardevolle sparrenbossen in Drenthe

Contactpersoon: Rob Chrispijn, Jodenweg 1, 8385 EP Vledderveen, tel. 0521-381934,

mail: rob.chrispijn@hetnet.nl

*Invullen van categorieën met * verplicht; overige facultatief*

Waarnemer(s)*: _____

Datum waarneming* (jaar/maand/dag): _____ / _____ / _____

PLAATS. Plaatsaanduiding*: _____

Eigenaar (indien bekend)*: _____ Vaknummer (indien boswachterij van SBB)*: _____

Coördinaten (hectarehok of nauwkeuriger)*: X: _____, Y: _____

VEGETATIE. Boomlaag. Dominante soort(en)*: _____

Andere boomsoorten*: _____

Hoogte *: _____ m. Leeftijd: _____ jaar. Bedekking*: _____ %

Struiklaag. Dominante soorten: _____

Hoogte: _____ m. Bedekking: _____ %.

Kruidlaag. Dominante soorten: _____

Hoogte: _____ m. Bedekking: _____ %.

Moslaag. Dominante soorten: _____

Hoogte: _____ cm. Bedekking: _____ %.

BODEM. Dikte strooisellaag: _____ cm. Dikte humuslaag: _____ Geel zand op _____ cm diepte

Bemesting: vroeger behandeld met thomas slakkenmeel/ compost/ voormalig bemest cultuurland

Sporen bosbouwvoertuigen: veel/ matig/ weinig/ geen.

Wegen en paden*: perceel doorsneden door: zandweg/ onverhard voetpad/ ruiterspad/ pad van schelpen of steenslag/ asfalt fietspad; perceel grenzend aan: verharde weg/ zandweg/ onverhard voetpad/ ruiterspad/ pad van schelpen of steenslag / asfalt fietspad

BEHEER. Dunningen*: Geen recente dunning/ recente gelijkmatige dunning/ recente groepenkap, open plekken/vak grotendeels geveld/ bomen geblest voor toekomstige dunningen/ anders, nl.: _____

Dood hout: *Stammen staand:* veel/ matig/ weinig/ geen. *Stammen liggend:* veel/ matig/ weinig/ geen

Takken liggend: veel/ matig/ weinig/ geen. *Houtsnippers, spaanders:* veel/ matig/ weinig/ geen.

OMGEVING*: Onderzocht perceel grenzend aan: gesloten bos/ open bos/ kapvlakte/ cultuurland/ anders, nl. _____

Opmerkingen: _____

Ingevulde formulieren sturen of mailen naar Rob Chrispijn, adres bovenaan formulier

PADDENSTOELEN WERKGROEP DRENTHE

Project mycologisch waardevolle sparrenbossen in Drenthe, soortenlijst.

Per datum een schatting van het aantal vruchtlichamen volgens de schaal: 1: 1-3, 2: 4-10, 3: 11-30, 4: 31-100, 5: 101-300, 6: 301-1000, 7: 1001-3000, 8: 3001-10000, 9: > 10000

	stat	Datum 1			Datum 2			Datum 3			Nederlandse naam
		Dag	md	jr	dag	md	jr	dag	md	jr	
Wetenschappelijke naam	stat										Nederlandse naam
<i>Amanita porphyria</i>	KW										Porfieramaniet
<i>Arrhenia retiruga</i>	Ind										Gerimpeld mosoortje
<i>Cantharellus cibarius</i>	GE										Hanenkam
<i>Cordyceps longisegmentis</i>	KW										Grootsporige truffelknotszwam
<i>Cordyceps ophioglossoides</i>	Ind										Zwarte truffelknotszwam
<i>Cortinarius camphoratus</i>	GE										Kamfergordijnzwam
<i>Cortinarius cinnamomeus</i>	Ind										Kaneelkleurige gordijnzwam
<i>Cortinarius croceus</i>	Ind										Geelplaatgordijnzwam
<i>Cortinarius eburneus</i>	Ind										Kleinsporige galgordijnzwam
<i>Cortinarius malachus</i>	GE										Donkerlila gordijnzwam
<i>Cortinarius obtusus</i>	KW										Jodoformgordijnzwam
<i>Cortinarius orellanoides</i>	Ind										Fraaie gifgordijnzwam
<i>Cortinarius pluvius</i>	Ind										Honingkleurige galgordijnzwam
<i>Cortinarius scaurus</i>	Ind										Olijfplaatgordijnzwam
<i>Cortinarius semisanguineus</i>	KW										Pagemantel
<i>Elaphomyces granulatus</i>	KW										Korrelige hertentruffel
<i>Entoloma cetratum</i>	GE										Dennensatijnzwam
<i>Entoloma lanuginosipes</i>	Ind										Wolsteelsatijnzwam
<i>Entoloma turbidum</i>	KW										Zilversteelsatijnzwam
<i>Galerina calyprata</i>	KW										Oranje mosklokje
<i>Geastrum pectinatum</i>	Ind										Grote aardster
<i>Gloeophyllum abietinum</i>	KW										Sparrenplaatjeshoutzwam
<i>Gloeophyllum odoratum</i>	BE										Korianderzwam
<i>Gomphidius glutinosus</i>	BE										Slijmige spijkerzwam
<i>Inocybe longicystis</i>	KW										Valse wolvezelkop
<i>Inocybe ovatocystis</i>	KW										Gewone wolvezelkop
<i>Inocybe subcarpta</i>	BE										Bruine zandvezelkop
<i>Lactarius deterrimus</i>	Ind										Peenrode melkzwam
<i>Lactarius helvus</i>	Ind										Viltige maggizwam
<i>Lactarius trivialis</i>	KW										Forse melkzwam
<i>Leotia lubrica</i>	Ind										Groene glibberzwam
<i>Micromphale perforans</i>	Ind										Sparrenstinktaailing
<i>Pholiota astragalina</i>	KW										Goudvinkzwam
<i>Pholiota flammans</i>	Ind										Goudgele bundelzwam
<i>Psilocybe marginata</i>	KW										Zilversteelzwavelkop
<i>Ramaria abietina</i>	BE										Groenwordende koraalzwam
<i>Ramaria eumorpha</i>	BE										Naaldboskoraalzwam
<i>Ramaria myceliosa</i>	Ind										Dwergkoraalzwam
<i>Russula sanguinaria</i>	KW										Bloedrode russula
<i>Tylopilus felleus</i>	KW										Bittere boleet
Overige interessante soorten (eventueel verder gaan op vervolgljst):											

WAT DOET DE PADDESTOELENWERK GROEP DRENTHE?

De doelstellingen van de PWD zijn:

- Het organiseren en stimuleren van paddenstoelenonderzoek in Drenthe, vooral door middel van inventarisaties en het houden van bijeenkomsten.
- Het verzamelen van paddenstoelengegevens over Drenthe in een databestand in nauwe samenwerking met de Nederlandse Mycologische Vereniging.
- Het publiceren over paddenstoelen in Drenthe in een nieuwsbrief en in bestaande tijdschriften. Momenteel wordt gewerkt aan een provinciale paddenstoelenatlas.
- Het beschikbaar stellen van paddenstoelengegevens aan terreinbeherende instanties en het verstrekken van beheersadviezen om mycologische waarden te behouden of te vergroten.
- In voorkomende gevallen het uitvoeren van (betaalde) opdrachten wat betreft veldonderzoek aan paddenstoelen.
- Educatie op het gebied van paddenstoelenkennis en -bescherming door onder andere het organiseren van voor het publiek toegankelijke excursies en lezingen, alsmede het verlenen van medewerking op het vlak van natuureducatie.
- Het verstrekken van informatie over paddenstoelen aan geïnteresseerden, terreinbeheerders en de provinciale media.

Ook belangstellenden uit andere delen van Nederland zijn van harte welkom om deel te nemen aan de activiteiten van de werkgroep!!

De Activiteiten van de Paddestoelenwerkgroep Drenthe worden ondersteund door een subsidie van de Provincie Drenthe.

DE NIEUWSBRIEF

De Paddestoelenwerkgroep Drenthe verspreidt één keer per jaar een nieuwsbrief onder haar medewerkers, organisaties actief in natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeheer en andere belangstellenden. Men kan deze nieuwsbrief kosteloos ontvangen door zich schriftelijk op te geven bij het secretariaat. Met ingang van 2013 wordt deze nieuwsbrief in principe alleen digitaal verspreid (zie deze nieuwsbrief pagina 3). Op verzoek kan men een papieren exemplaar per post toegestuurd krijgen. Instanties en hun medewerkers blijven een gedrukte nieuwsbrief ontvangen.

Vaste rubrieken in de nieuwsbrief zijn:

- Beknopte verslagen van excursies van de werkgroep.
- Voortgang van de paddenstoelenkartering en het atlasproject
- Het activiteitenprogramma voor het komende seizoen.

Leden van de werkgroep verzorgen daarnaast jaarlijks een bijdrage over paddenstoelen in het herfstnummer van Het Drentse Landschap, het tijdschrift van de gelijknamige stichting.